

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2004

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

A. Μετάφραση:

Γι' αυτό λοιπόν και μίλησα εκτενώς (ή: διεξοδικά) για τα σχετικά με την πόλη μας, γιατί θέλησα να κάνω κατανοητό ότι δεν αγωνιζόμαστε για πράγματα ίσης σημασίας εμείς και όσοι δεν έχουν τίποτε όμοιο με αυτά εδώ και συγχρόνως, επειδή ήθελα να κάνω φανερό με αποδείξεις τον έπαινο αυτών για τους οποίους τώρα μιλάω. Και πράγματι έχουν ειπωθεί από αυτόν (τον έπαινο) τα σπουδαιότερα σημεία. Γιατί τα ανδραγαθήματα αυτών εδώ και των ομοίων τους στόλισαν την πόλη με όσα εγώ την ύμνησα και για λίγους από τους Έλληνες, όπως ακριβώς γι' αυτούς εδώ, θα φαινόταν ο λόγος ισοδύναμος με τα έργα. Μου φαίνεται ότι ο τωρινός θάνατος αυτών εδώ φανερώνει την ανδρεία (του καθενός) είτε ως πρώτο φανέρωμα είτε ως τελική επισφράγιση.

B1

Στο σημείο αυτό ο Θουκυδίδης πάλι απομακρύνεται από την καθιερωμένη δομή των επιτάφιων λόγων, Ενώ κανονικά έπρεπε να αναπτύξει τον έπαινο των νεκρών, κάνοντας αναφορά στα κατορθώματα τους και στην ανδρεία τους, εκλήσσει λέγοντας ότι το μεγαλύτερο μέρος του επαίνου αυτού έχει ήδη ειπωθεί. Επομένως εφόσον στο προηγούμενο μέρος του λόγου του έχει αναφερθεί διεξοδικά στο μεγαλείο της πόλης, το εγκώμιο των νεκρών παίρνει άλλη διάσταση: ο έπαινος των νεκρών φιλτράρεται μέσα από τον έπαινο της πόλης, οι πράξεις τους αναδεικνύονται μέσα από τα ιδανικά για τα οποία πολέμησαν και το ήθος και ο χαρακτήρας τους παρουσιάζονται ως δημιουργήματα της ίδιας της πόλης. Αφού λοιπόν το μεγαλύτερο μέρος του επαίνου έχει ειπωθεί με την εξύμνηση της πόλης, απομένει το δεύτερο μέρος του επαίνου που περιλαμβάνει αυτά τα οποία θυσιάσαν οι νεκροί, που ο ρήτορας θα αναφέρει παρακάτω.

B2

Για πολλοστή φορά επανέρχεται το αντιθετικό ζεύγος "λόγοι-έργα". Εδώ "έργα" είναι τα κατορθώματα των νεκρών και "λόγοι" οι έπαινοι τους από το ρήτορα. Μόνο που σε αντίθεση με αυτό που συμβαίνει στους ρητορικούς λόγους, όπου το παραπάνω ζεύγος εκφράζει ισχυρή αντίθεση, εδώ τα λόγια και τα έργα δίνονται σε σχέση εναρμονισμού· δηλαδή, ενώ οι έπαινοι είναι συνήθως υπερβολικοί, ωστόσο παρουσιάζονται κάποτε τόσο σπουδαία έργα ώστε αυτά να υπάρχει πλήρης αντιστοιχία μεταξύ αυτών. Το ίδιο συμβαίνει και στην προκειμένη περίπτωση, με τα ανδραγαθήματα αυτών των νεκρών: ο "υπερβολικός" έπαινος εξισορροπείται με το μεγάλο έργο τους.

B3

Σε προηγούμενα κεφάλαια ο Περικλής υποστήριξε πως οι Αθηναίοι χρησιμοποιούν τον πλούτο ως ευκαιρία για έργα και πως δε θεωρούν τη φτώχεια ντροπή ούτε εμπόδιο για την ανάληψη δημοσίων αξιωμάτων. Δεδομένου ότι μεταξύ των προκειμένων νεκρών υπάρχουν και πλούσιοι και φτωχοί, ο ομιλητής σ' αυτό τι κεφάλαιο παρουσιάζει τον πλούτο και τη φτώχεια ως αυτοθυσία. Ο πλούτος είναι συνυφασμένος με τη φυσική διάθεση του ανθρώπου να απολαύσει και άλλο τα αγαθά που αυτός του

παρέχει. Η φτώχεια από την άλλη συνοδεύεται από την ελπίδα πως κάποια μεταβολή της ζωής μπορεί να φέρει τον πλούτο. Αν προσέξει κανείς το νόημα, ουσιαστικά δεν αντιπαρατίθεται εδώ με τη θυσία ο πλούτος και η φτώχεια, αλλά προβάλλεται μόνο ο πλούτος, είτε ως πραγματικότητα είτε ως ελπίδα.

Η επιθυμία για τη συνέχιση της απόλαυσης του πλούτου και η ελπίδα για απόκτηση του γενικά λειτουργούν ως αντικίνητρα για τη γενναιότητα που φτάνει στην αυτοθυσία την ώρα της μάχης. Όμως στους παρόντες νεκρούς αυτό δεν ισχύει· η θέληση να τιμωρήσουν τον εχθρό και να υπερασπιστούν την πατρίδα τους είναι πιο ισχυρή, γι' αυτό δε δίστασαν να θυσιαστούν απαρνούμενοι τα υλικά αγαθά και τις απολαύσεις της ζωής - είτε ως πραγματικότητα είτε ως ελπίδα - επειδή τα θεώρησαν κατώτερα ως αξίες από την πατρίδα.

Οι παραπάνω απόψεις συμπληρώνονται στο απόσπασμα του κεφ. 43 με τον ισχυρισμό του ρήτορα ότι συνήθως "οι απόκληροι της ζωής" αγωνίζονται με πνεύμα αυτοθυσίας την ώρα της μάχης γιατί δεν έχουν τίποτα προσωπικό να χάσουν σε περίπτωση ήττας και δεν περιμένουν καμία βελτίωση στη ζωή τους σε περίπτωση νίκης. Ωστόσο το πιο δίκαιο θα ήταν να ρισκινδυνεύουν οι ευτυχισμένοι και οι πλούσιοι για να διαφυλάξουν και να συνεχίσουν να απολαμβάνουν την ευτυχία και τα αγαθά τους. Με αυτές τις σκέψεις ο Περικλής προσπαθεί να προτρέψει σε επίδειξη ανδρείας εκείνους που δεν τους χαρακτηρίζει προθυμία την ώρα της μάχης από φόβο μήπως χάσουν την ευτυχία και τον πλούτο τους. Με όλα τα παραπάνω είναι σαφής η προσπάθεια του Περικλή να εξοικειώσει τους παρόντες Αθηναίους πολίτες με το θάνατο, οι οποίοι ανεξάρτητα από την οικονομική τους θέση οφείλουν να επιδείξουν την ίδια γενναιότητα την ώρα της μάχης.

B4

Η απάντηση βρίσκεται στο σχολικό βιβλίο, σελ. 11-12, στο χωρίο "Μια λοιπόν από τις 40 δημηγορίες ... ξεχγάμε τον πόλεμο".

B5

αδίδακτος → διδασκαλίαν

ρήτορας → εἴρηται

εὐκοσμία → ἐκόσμησαν

εμπρόθετος → προτίθεσθαι

φασματικός → φανείη

ατελευτητος τελευταία

λεξιπενία → λεγω και πενίας

φυγόδικος → διαφυγών και δίκαιον

λήμμα → λαβόντες

νόμισμα → νομίσαντες

Αδίδακτο

Γ

Και εγώ ο ίδιος λοιπόν, Αντιφώντα, όπως ακριβώς κάποιος άλλος ευχαριστιέται ή με (κάποιο) δυνατό άλογο ή με σκυλί ή με πουλί, έτσι ακόμα περισσότερο ευχαριστιέμαι με τους καλούς φίλους, και αν έχω κάτι καλό (το) διδάσκω (εξηγώ) και τους φέρνω σ' επαφή με τους άλλους από τους οποίους νομίζω ότι θα ωφεληθούν ενδεχομένως οι ίδιοι σε κάτι για την αρετή

Ξετυλίγοντας τα σπουδαία έργα των σοφών ανδρών του παρελθόντος (της παλιάς εποχής) τα οποία εκείνοι κληροδότησαν αφού έγραψαν σε βιβλία, από κοινού εξετάζω λεπτομερώς με τους φίλους, κι αν δούμε κάτι καλό το υιοθετούμε και (το) θεωρούμε μεγάλο κέρδος, αν γινόμαστε φίλοι μεταξύ μας. Αυτός φαινόταν λοιπόν σε μένα, όταν άκουγα αυτά, και ότι ήταν ευτυχισμένος και ότι οδηγούσε όσους (τα) άκουγαν στην ευγένεια.

Γ2α

ὄρῳμεν → ἴδωμεν

γιγνώμιθα → γενοῦ

ὠφελήσεσθαι → ὠφεληκέναι

συνίστημι → συνέστησας / συνιστάντος

Γ2β

ὄρνιθι → ὄρνιν

τι → τισί(ν)

σοφῶν → σοφάς

μέγα → μεῖζον / μέγιστον

ταῦτα → τούτων

Γ3α

ἂν τι ὄρῳμεν ἀγαθόν, ἐκλεγόμεθα:

υπόθεση: ἂν ὄρῳμεν (ἂν+υποτακτική)

απόδοση: ἐκλεγόμεθα (οριστική ενεστώτα)

υποθετικός λόγος που δηλώνει αόριστη επανάληψη στο παρόν - μέλλον

Το μη πραγματικό: εἰ τι ἐωρῳμεν ἀγαθόν, ἐξελεγόμεθα ἂν

υπόθεση: εἰ+ ἐωρῳμεν (εἰ +οριστική παρατατικού)

απόδοση:ἐξελεγόμεθα ἂν

Γ3β

φίλοις:αντικείμενο στο ἤδομαι (δοτική της αιτίας στο ἤδομαι)

εἰς ἀρετήν: εμπρόθετος προσδιορισμός σκοπού στο ὠφελήσεσθαι

ἀλλήλοις: δοτική αντικειμενική από το φίλοι

φίλοι: κατηγορούμενο στο εννοούμενο υποκείμενο του γιγνώμεθα δηλ. το ἡμεῖς

ἀκούοντι: χρονική μετοχή συνημμένη στο ἐμοί, δηλώνει το σύγχρονο (στο παρελθόν)

εἶναι: αντικείμενο στο ἐδόκει, ειδικό απαρέμφατο.